

**100 VRAGEN EN ANTWOORDEN
OVER DE ERFENIS**

100

VRAGEN & ANTWOORDEN

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

over
DE ERFENIS
Notaris CAROL BOHYN

INHOUD

Inleiding	11
1 Wat is erven?	14
2 Kun je een erfenis weigeren?	15
3 Kan een ouder een erfenis voor haar of zijn minderjarige kind(eren) verwerpen?	17
4 Hoeveel tijd heb je om een erfenis te verwerpen?	19
5 Wat als men niet akkoord gaat met de verdeling van een erfenis?	20
6 Betekent ruzie bij een erfenis dat de zaak automatisch naar de rechtbank moet?	22
7 Hoe verloopt een procedure voor de rechtbank?	24
8 Wie krijgt voorrang op de erfenis?	25
9 Wat erft de overlevende partner?	28
10 Zijn er voor de erfenis verschillen tussen samenwonen en trouwen?	30
11 Wat betekenen vruchtgebruik en blote eigendom?	32
12 Wat betekent volle eigendom?	33
13 Welke waarde heeft een vruchtgebruik?	34
14 Kan de langstlevende partner een woning in vruchtgebruik laten omzetten in een geldsom, en kunnen de kinderen hem of haar daartoe dwingen?	35
15 Wie betaalt herstellingswerken aan de woning in vruchtgebruik: de partner of de kinderen?	37
16 Koop je beter een woning voor je trouwt... of omgekeerd?	39
17 Je hebt een partner, maar geen kinderen. Wat betekent dat voor de erfenis?	42
18 Welke voordelen biedt een huwelijksovereenkomst?	43

Dit boek werd geschreven op basis van de regelgeving zoals ze gold op 1 augustus 2026. Wetgeving verandert snel. Heb je twijfel? Contacteer dan een notariskantoor. Vooral omdat er bijvoorbeeld over de erfbelasting af en toe politieke discussies zijn. Lezers moeten zich er dus van bewust zijn dat zaken als tarieven en fiscale maatregelen kunnen veranderen met de tijd.

19	Kun je gemeenschappelijke goederen aan je partner nalaten in volle eigendom?	45	38	Moet je kosten betalen als je aangeduid bent in een testament?	87
20	Wat erven de kinderen?	46	39	Wat als je een testament wilt aanvechten?	88
21	Kun je een kind geheel of gedeeltelijk onterven wegens een slechte relatie?	48	40	Kan een gescheiden ouder via een testament bepalen dat, na zijn of haar overlijden, zijn of haar ex-partner later niet de erfenis voor hun minderjarig kind beheert of er het vruchtgebruik van krijgt?	91
22	Kun je je kinderen overslaan en alles nalaten aan je kleinkinderen?	52	41	Hoe regel je via een testament dat je een deel van de erfenis aan je nieuwe partner nalaat, ook al ben je er niet mee getrouwd?	95
23	Kunnen er ook billijke en positieve argumenten zijn om je kinderen bij de erfenis ongelijk te behandelen?	54	42	Wat met de erfenis van je kinderen wanneer je een nieuwe partner hebt met wie je samenwoont?	99
24	Hebben ouders recht op een erfenis als hun kind overlijdt?	56	43	Wat met de erfenis van je kinderen als je met een nieuwe partner huwt?	102
25	Kunnen halfbroers en halfzussen van je erven?	58	44	Hoe bouw je toch financiële bescherming in voor je nieuwe partner als je toch niet trouwt?	104
26	Kan een tante of een nicht rechtstreeks van je erven?	60	45	Moet je financieel instaan voor de kinderen van je nieuwe partner als die komt inwonen?	107
27	Kan een kinderloze alleenstaande het vermogen nalaten aan wie hij of zij wil?	61	46	Kun je als plusouder meebeslissen naar welke scholen je pluskinderen gaan of welke hobby's ze mogen hebben?	108
28	Wat kun je doen als een van de erfgenamen eigenaar wil worden van een woning die deel uitmaakt van een erfenis?	64	47	Zijn er manieren om je pluskinderen te betrekken in je erfenis?	110
29	Gebeurt de overname van een woning dan ook via een aankoopakte?	67	48	Wat met de erfenis als je een pluskind adopteert?	113
30	Wat houdt de erfbelasting (successierechten) in?	68	49	Betalen pluskinderen die erven dezelfde erfbelasting als andere kinderen?	116
31	Hoe wordt de erfbelasting berekend voor partners, kinderen en ouders?	70	50	Hoe laat je iets na aan je pleegkind?	117
32	Hoe wordt de erfbelasting berekend bij broers en zussen?	74	51	Hoe geef je in de erfenis een kind met een beperking iets meer voordeel, gelet op zijn onzekere toekomst?	119
33	Hoe wordt de erfbelasting berekend voor iemand anders dan een dicht familielid?	76	52	Hoe zorg je ervoor dat je kind met een beperking voldoende zorg krijgt als je er niet meer bent?	122
34	Wat zijn het duolegaat, de vriendenerfenis en de singlevermindering?	78	53	Hoe garandeer je dat het vermogen van je kind met een beperking voldoende beheerd wordt na je overlijden?	124
35	Wat met de erfbelasting als je iets wilt geven aan een goed doel?	81			
36	Hoe stel je een testament op?	83			
37	Hoe kun je na een overlijden te weten komen of er een testament bestaat?	85			

54	Hoe zorg je ervoor dat niet je broers en zussen, maar wel een derde later wordt belast met de zorg voor je kind met een beperking?	125	71	Wat als je te veel schenkt aan iemand, waardoor je andere erfgenamen na je overlijden niet meer kunnen krijgen waar ze recht op hebben?	166
55	Hoe voorkom je dat een aparte financiële regeling voor een kind met een beperking tot discussie leidt met je andere kinderen?	128	72	Welke belasting wordt geheven op schenkingen van roerend goed?	168
56	Wat als je kind met een beperking zelf kinderloos overlijdt?	132	73	Welke belasting wordt geheven op de schenking van onroerend goed?	169
57	Hoe ondersteun je je meerderjarig kind dat het moeilijk heeft om zijn eigen geldzaken te beheren?	134	74	Moet ik nog een periode blijven leven als ik een vastgoedschenking doe (zoals bij de ongeregistreerde bankgift)?	173
58	Hoe voorkom je dat je volwassen kind ongeremd financiële uitgaven doet?	136	75	Is een gesplitste aankoop ook een schenking?	174
59	Kan je kind nog erven als het in de gevangenis zit of onderwerp is van strafrechtelijk onderzoek?	138	76	Is zo'n gesplitste aankoop altijd interessant?	176
60	Hoe regel je je erfenis als je met meerdere partners een relatie hebt?	139	77	Kan ik iets schenken en het vruchtgebruik ervan behouden?	178
61	Heeft het invloed op het erfrecht als je getrouwd bent, maar al jaren apart leeft?	142	78	Kan ik schenken aan mijn minderjarig (klein)kind?	180
62	Erft een buitenechtelijk kind evenveel als je andere kinderen?	145	79	Ik wil schenken, maar wat als mijn kind voor mij overlijdt?	182
63	Welke voordelen kunnen schenkingen hebben in vergelijking met een erfenis?	146	80	Ik wil schenken aan mijn kind, maar niet aan diens partner. Kan dat?	184
64	Wat is een schenking precies?	147	81	Kan ik bepalen dat mijn kind de schenking alleen mag gebruiken voor de aankoop van een woning?	185
65	Zijn schenkingen altijd voordelig of aangewezen?	150	82	Heb ik na een schenking nog genoeg over voor mijn oude dag?	187
66	Wat zijn de voor- en nadelen van een bankgift?	153	83	Wat is het verband tussen successieplanning en zorgplanning?	188
67	Wat is de impact op de latere erfenis als je schenkt aan een kind?	157	84	Wanneer mag je je eigen vermogen niet meer beheren?	190
68	Kun je aan een van je kinderen schenken zonder dat de schenking afgetrokken wordt van het erfdeel?	159	85	Wat kun je doen als je ouder niet meer in staat is om zijn of haar bankzaken te doen?	192
69	Ik wil zeker zijn dat mijn kinderen geen ruzie maken over schenkingen en de impact op hun erfenis. Wat kan ik doen?	160	86	Wanneer begint een zorgvolmacht te werken?	194
70	Kun je schenken aan je (huwelijks)partner?	163	87	Moet ik al mijn kinderen betrekken bij een zorgvolmacht?	195
			88	Mag iedereen een zorgvolmacht opstellen?	197
			89	Hoe kan ik mijn administratie beter bijhouden, zodat ook mijn kinderen er inzicht in hebben?	198
			90	Wanneer krijg je een bewindvoerder, en wie is dat dan?	201

91	Wat mag een bewindvoerder allemaal doen?	203
92	Wat moet er gebeuren de eerste uren en dagen na een overlijden?	205
93	Wat doet een begrafenisondernemer precies?	207
94	Waarom blokkeert de bank al je rekeningen na het overlijden van je partner?	208
95	Hoe kun je je rekeningen weer laten deblokken?	210
96	Hoe betaal je kosten en facturen terwijl je rekeningen geblokkeerd zijn?	213
97	Wat is een aangifte van nalatenschap, en hoeveel tijd heb ik om ze in te vullen?	214
98	Wat als ik mijn aangifte niet binnen de indieningstermijn kan indienen?	217
99	Kan ik een boete krijgen als ik mijn aangifte te laat indien?	220
100	Wat als er fouten staan in de aangifte van nalatenschap?	223
	Slot	225
	Dankwoord	227
	Index	229

INLEIDING

Erven. Het is een zwaar beladen woord dat veel vragen en emoties met zich meebrengt. Want ooit heeft elk van ons ermee te maken. Het verlies van een ouder na een lange ziekte, het onverwachte overlijden van je partner, een goede vriend die er plots niet meer is. Het moment waar het leven precies hapert. Een stoel aan de eettafel die leeg blijft. Een gsm-nummer dat niet meer wordt gebruikt. Een auto die geparkeerd blijft, maar waar niemand nog mee rijdt. Een naaste verliezen blijft voor mensen een betekenisvol moment dat vele jaren blijft nazinderen. Er is een vóór en er is een ná.

Toch gaat erven niet alleen over wat wij ontvangen wanneer iemand overlijdt. Ooit laat ieder van ons zelf ook iets na. Een woning, spaargeld, een verzameling boeken, een familiebedrijf of gewoon herinneringen die voor anderen van betekenis blijven. Nadenken over een erfenis betekent daarom niet alleen stilstaan bij wat je ooit zult erven, maar ook bij wat je later wilt nalaten.

Het is een periode die gepaard gaat met veel emoties, vragen en onzekerheid. Midden in die woelige tijd word je op korte tijd geconfronteerd met heel wat vragen. Wie het zelf heeft meegemaakt kan erover praten met een rouwende persoon: 'Er komt nu heel veel op je af, maar het betert.' Na het afscheid van iemand die je liefhad, sta je op automatische piloot. Je baant je een weg tussen alle wolken die op je afkomen. Mensen zeggen wel dat de zon nog altijd schijnt achter de diepgrijze zone, maar dat voel je op dat moment niet. Alles kleurt grijs. Ondanks een plots energietekort, staan je zintuigen op scherp. Je bent rusteloos, maar rusten is precies wat op dat moment niet lukt.

Net zoals bij een vlucht sta je er als piloot niet alleen voor. Meer nog, het is perfect aanvaardbaar om even in automatische stand te vliegen. In die periode laat je je het best omringen door mensen die je kunnen bijstaan en het stuur kunnen overnemen als het te veel wordt. Minstens

tot je de turbulentiezone voorbij bent. De eerste schokken komen voor velen bij de telefoon naar de begrafenisondernemer. De volgende schok is de begrafenis. En weer is er een turbulentie wanneer je de brievenbus leeghaalt en plots een brief krijgt van de fiscus. Of wanneer je de facturen ontvangt van het ziekenhuis met de datum en het uur van de opname van een overleden persoon. Zijn of haar laatste opname in het ziekenhuis. De laatste momenten die zich als flashbacks weer in je hoofd afspelen, terwijl je denkt: 'Wat moet ik nu met al die papieren?'

Administratie en regelingen zijn niet de enige zaken waar nabestaanden mee te maken hebben. Een vraag die velen amper luidop durven stellen, komt al gauw op de voorgrond: 'Wat erf ik nu precies?' Een erfenis koppelen we aan het krijgen van geld of goederen. Familieleden durven vaak niet te polsen hoe het precies zit met het erfrecht. Er zijn op dat moment schokken genoeg om mee om te gaan. Waarom een discussie riskeren of andere familieleden schofferen? Je erft wel wat er te erven valt. Daarover nieuwsgierig zijn, lijkt dan ongepast. En dus duw je die vraag terug naar de achtergrond. Of misschien niet helemaal, want voor je het weet google je 's avonds in de zetel: 'erfenis gehuwde met pluskinderen' of 'wat erft wettelijk samenwonende'.

Diezelfde nieuwsgierigheid leeft vaak ook lang vóór een overlijden. Mensen vragen zich af hoe ze hun vermogen later kunnen verdelen, hoe ze hun partner kunnen beschermen of hoe ze conflicten tussen kinderen kunnen vermijden. Toch blijven gesprekken over nalaten en successieplanning voor velen minstens even moeilijk als gesprekken over erven.

In een wereld waar alle meningen online worden gepubliceerd en artificiële intelligentie haar weg heeft gevonden, sneuvelen veel taboes. De online experts van vandaag zijn digitale zoekmachines die ons antwoorden geven in functie van hoe we vragen stellen. Hun virtuele wijsheid of troostende computergestuurde schouder wordt gevoed door de woorden en zinnen die we gebruiken. En dat leidt dan weer tot onduidelijkheid en zelfs misinformatie.

Wat iemand precies erft, en hoe een erfenis een leven kan veranderen, blijft een traditioneel verborgen onderwerp waar niet veel families hun boekje over opendoen. Erven is dan ook meer dan een financiële beweging. Wat van de overledene was, wordt plots van jou. En dat voelt vaak niet natuurlijk aan in de eerste momenten. Erven katapulteert mensen ook terug naar een verleden. Naar oude wonden of littekens die plots weer beginnen prikken. Het kan naasten dichterbij elkaar brengen, maar het kan ook vredevolle families uit elkaar scheuren. De wet houdt geen rekening met emoties.

Nochtans erft elkeen van ons vroeg of laat. Maar even onvermijdelijk is dat ieder van ons ooit ook iets zal nalaten. Het is dus heel menselijk en zelfs moedig om zich af te vragen hoe alles precies in zijn werk zal gaan bij een erfenis. Dat hoeft niet gepaard te gaan met schaamte, noch bij wie ooit zal erven, noch bij wie wil nadenken over wat er later met zijn of haar vermogen, woning, spaargeld of familiebedrijf zal gebeuren. De dood maakt deel uit van ieders leven, en erven dus ook.

Antwoorden komen pas wanneer mensen de juiste vragen durven stellen. Dit boek wil jou een houvast bieden. Niet alleen als je in een turbulentiezone zit na een overlijden, maar ook als je vooruit wilt kijken en bewust wilt nadenken over je eigen nalatenschap. Want successieplanning gaat niet alleen over belastingen of juridische regels. Het gaat ook over keuzes maken, duidelijkheid scheppen en zorg dragen voor de mensen die achterblijven. Of je nu vragen hebt als erfgenaam of als toekomstige erflater, dit boek helpt je om de mogelijkheden van het Belgisch erfrecht en van de successieplanning beter te begrijpen.

1 WAT IS ERVEN?

Terwijl sommige mensen veel bezittingen hebben, zoals een riante villa en beleggingen, hebben anderen enkel een bescheiden woning of wat spaarcenten. Velen hebben geen van beide. Toch heeft iedereen een vermogen. Hoe klein of groot dat ook is. Het kan bestaan uit vastgoed, geld, maar misschien ook uit aandelen, bitcoins, beleggingen, juwelen, auto's, kunst...

Waar men minder aan denkt, zijn de schulden. Een erfgenaam erft zowel activa als passiva: de hypothecaire lening van het huis, de afbetalingen voor een auto of onbetaalde belastingen zijn ook zaken die mee overgaan in de erfenis.

Na het overlijden van je ouder, partner, kind... word je niet automatisch erfgenaam. Je bent eerst erfgerechtigde. Je komt met andere woorden in aanmerking om te erven omdat dat zo in de wet staat. Je wordt maar erfgenaam wanneer je effectief een nalatenschap aanvaardt. Met nalatenschap bedoelen we het vermogen dat een overledene nalaat. Het is bekeken door de bril van de overledene. Een erfenis is wat een erfgenaam ontvangt. Dat begrip gebruiken we dus als we kijken door de bril van de erfgenaam. In se verwijzen beide begrippen naar hetzelfde en worden ze door elkaar gebruikt.

Er zijn twee manieren om te erven:

- Je erft omdat de wet aangeeft dat je in aanmerking komt om te erven.
- Je erft omdat je vermeld staat in een testament.

In beide gevallen kun je de erfenis aanvaarden, wat meestal stilzwijgend en impliciet gebeurt, of kun je ze verwerpen. Dat laatste kan nodig zijn, omdat een erfenis ook uit schulden kan bestaan.

Een derde optie, die hierna aan bod komt, bestaat erin de nalatenschap te aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving.

2 KUN JE EEN ERFENIS WEIGEREN?

Ann had een goeie band met haar overleden vader Eric. Dat is niet altijd eenvoudig geweest, want haar vader had na een tumultueus parcours serieuze financiële problemen. Een gestrand huwelijk, een depressie en een komen en gaan van verschillende werkgevers. Niet zelden vond Ann een brief van een deurwaarder bij haar vader. Nu hij er niet meer is, vreest Ann dat de schuldeisers van haar vader zich tot haar zullen wenden.

Notarissen worden weleens geconfronteerd met het feit dat een overledene schulden had. In de meeste gevallen zijn de erfgenamen goed op de hoogte dat de erfenis niet veel zal voorstellen. Als iemand schulden had, dan weten de naasten dat meestal. Maar dat is niet altijd het geval. Er zijn mensen die de schijn hoog kunnen houden en waarbij het doek dan bij hun overlijden valt. Voor nabestaanden is de financiële domper nog een bijkomende klap.

Een erfenis associeer je misschien met het erven van geld en goederen. In films en in boeken zien en lezen we verhalen over erfenissen die doen dromen. Maar de realiteit is helaas vaak anders. In 2025 verwierpen 57.742 Belgen een erfenis.

Schulden in een erfenis betekent niet dat erfgenamen die schulden zomaar erven. Niemand is verplicht om een erfenis te aanvaarden.

Indien je zeker bent dat de schulden in een erfenis omvangrijk zijn, doe je er goed aan om de erfenis te verwerpen. Je erft dan niets, maar je erft dan op zijn minst ook geen schulden. Meestal weten erfgenamen

goed dat de overledene schulden had. Weet je het niet? Dan is het lastig, want inzicht in de rekeningen van de overledene krijg je niet zomaar automatisch. Het verwerpen van een erfenis betekent dat schuldeisers van de overledene niet meer bij jou kunnen aankloppen. Je betaalt dan vanzelfsprekend ook geen erfbelasting. Een erfenis verwerpen doe je door middel van een verklaring bij de notaris. Wanneer de nalatenschap beperkt is (netto minder dan 6.664,95 euro sinds 1 augustus 2026), kan dat zelfs zonder kosten. In 2025 maakten 49.802 Belgen gebruik van de gratis verwerping via een notaris.

In het overgrote deel van de gevallen is de aanwezigheid van schulden de reden voor de weigering. Toch kan het zijn dat iemand vrijwillig afstand doet van een erfenis omdat hij of zij er niets mee te maken wil hebben, bijvoorbeeld als er een slechte band was met de overledene. Dat kan uiteraard ook. Een erfenis verwerpen is een volledig vrijwillige beslissing.

Zijn er geen (grote) schulden in de erfenis, dan aanvaard je een erfenis zuiver. Dat hoeft niet via een verklaring, het gebeurt in de praktijk meestal stilzwijgend. Dat je een erfenis kunt aanvaarden zonder formaliteiten is gemakkelijk, maar het is wel een aandachtspunt. Door bepaalde handelingen te stellen, zoals het leeghalen van het appartement, het gebruiken van de auto van de overledene of het betalen van bepaalde facturen, kan er een vermoeden rijzen dat je de erfenis aanvaardt. Zelfs de overschrijving van een klein bedrag van de rekening van de overledene naar jouw rekening kan zo'n vermoeden doen ontstaan. Heb je eenmaal aanvaard, dan kun je de erfenis nadien niet meer verwerpen als er plots schulden blijken te zijn.

Een derde piste is het aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving. Dat is een specifieke procedure waarbij de notaris een inventaris opmaakt van het actief (de bezittingen) en het passief (de schulden) van de nalatenschap. Het voordeel van die procedure is dat je als erfgenaam nooit meer schulden zult moeten betalen dan de activa van de erfenis waard zijn. In het ergste geval blijft er niets over na de

betaling van alle schulden en erf je dus niets. Het is een veilige keuze als niet meteen duidelijk is hoe zwaar de schuldenlast is. Het nadeel is wel dat de procedure lang en kostelijk is. Het is dus raadzaam om je bij de notaris te informeren over de bijhorende kosten en samen met hem te bekijken of het loont om die procedure op te starten.

Als je twijfelt over de schulden van een erfenis, ga je best meteen te rade bij een notaris. Het is niet verstandig om eerst goederen te beginnen verkopen of verdelen. Daardoor kan dus een vermoeden ontstaan dat je de erfenis aanvaard hebt. Eenmaal je voor een bepaalde piste kiest, kun je in principe ook niet terug. Daar is wel een uitzondering op: je kunt nog afstand doen van het voorrecht van boedelbeschrijving of aanvaarden na een verwerping, maar enkel en alleen zolang niemand anders heeft aanvaard. Het is wel eerder uitzonderlijk en risicovol. Op voorhand vragen welke handelingen je al dan niet mag stellen, kan dus echt het verschil maken.

3 KAN EEN OUDER EEN ERFENIS VOOR HAAR OF ZIJN MINDERJARIGE KIND(EREN) VERWERPEN?

Jack en Hanna hebben op jonge leeftijd hun papa moeten afgeven. Gelukkig hebben ze hun mama nog. De ouders van Jack en Hanna waren al twee jaar uit elkaar wanneer hun papa stierf. Helaas was de band tussen de ouders heel slecht. Bedrog, leugens en een vechtscheiding... De kinderen hadden eigenlijk heel weinig contact met hun papa. De band was zelfs zo verzuurd dat hun mama het liefst van al had gehad dat de

kinderen niets met de erfenis te maken hadden. Maar kan een moeder zomaar beslissen dat de kinderen hun erfenis niet krijgen?

Er zijn verschillende situaties waarbij minderjarigen kunnen erven.

- Eerst en vooral komen kinderen in aanmerking om te erven als de ouder de erfenis van de partner, ouder, grootouder... verwerpt. Meestal wordt een erfenis verworpen omdat er schulden zijn. Maar het kan evengoed zijn dat een erfgenaam gewoon niets van een erfenis moet weten door de onbestaande of slechte band met de overledene.
- De ouders kunnen ook zelf gestorven zijn waardoor de erfenis van de overledene via plaatsvervulling toekomt aan de kleinkinderen van de overledene.
- Een derde geval is erfonwaardigheid: iemand die grove geweldplegingen heeft gedaan of zelfs de dood heeft veroorzaakt van de overledene is onwaardig om te erven. Ook in dat geval komen de kinderen (of kleinkinderen als de kinderen zelf zijn overleden) in aanmerking om te erven. Gelukkig is dat een vrij zeldzaam fenomeen, maar het bestaat wel en is zo voorzien in de wet.

Als we spreken over kinderen, spreken we zowel over meerderjarige als minderjarige kinderen. Een kind kan dus evengoed een man of vrouw van veertig jaar oud zijn. Maar voor minderjarige kinderen bestaat er een bijzondere bescherming. Als zij in aanmerking komen om te erven, komt er een vrederechter tussen. De ouder of, als de ouders niet meer leven, een andere persoon die de wettelijke vertegenwoordiger is van het kind, zal een verzoekschrift moeten sturen naar de vrederechter om de toestemming te vragen om de erfenis al dan niet te aanvaarden of te verwerpen.

De tussenkomst van de rechtbank is nodig om kinderen te beschermen tegen beslissingen die hun eigen belangen schaden. Zo zal een

ouder die niets te maken wil hebben met de erfenis en ook de wens heeft om zijn eigen kinderen niet te laten erven, daar niet in slagen indien blijkt dat de erfenis een duidelijk positief saldo heeft. Omgekeerd, indien een ouder een erfenis wil aanvaarden voor de kinderen, al dan niet onder voorrecht van boedelbeschrijving, zal ook een machtiging nodig zijn.

4 HOEVEEL TIJD HEB JE OM EEN ERFENIS TE VERWERPEN?

Strikt genomen heb je dertig jaar de tijd om een erfenis te verwerpen. Dat lijkt een zeer lange periode, maar die termijn kan wel wat misleidend zijn en erfgenamen een vals gevoel van veiligheid geven. Te lang wachten om een beslissing te nemen, brengt als risico mee dat je onbewust bepaalde handelingen begint te stellen die gezien worden als een zuivere aanvaarding. Dan moet je instaan voor alle schulden. Denk maar aan het betalen van facturen van de overledene.

Bovendien kan er in dertig jaar heel wat gebeuren. Zo kan de erfgerechtigde zelf overlijden, waardoor kinderen met dezelfde miserie komen te zitten.

Een bijzondere termijn geldt voor wie meer overzicht wil krijgen over de nalatenschap en kiest voor de aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving. Binnen de drie maanden zal de notaris een inventaris opstellen en informatie verzamelen over de samenstelling van de erfenis. Daarna krijg je veertig dagen bedenktijd om te beslissen of je de erfenis effectief aanvaardt. Die termijn is niet zomaar vrijblijvend. Het betekent concreet dat je na drie maanden en veertig dagen definitief een keuze moet maken. Bij het verstrijken van die termijn kunnen de schuldeisers

van de overledene, die via het Belgisch Staatsblad lezen dat jij mogelijk de erfgenaam wordt, je dwingen om een keuze te maken. Maak je na die termijn nog geen keuze, dan riskeer je dat je de erfenis zuiver moet aanvaarden, dus inclusief alle schulden.

Met andere woorden: informatie over wat je precies erft is essentieel om financiële drama's te vermijden. Bij erfenissen waarbij duidelijk geen sprake is van schulden, speelt dat doorgaans minder. Maar wanneer de overledene kennelijk een beperkt vermogen had, of er een vermoeden van schulden bestaat, kan dat mogelijke erfgenamen echt benadelen. Op zo'n momenten voelt dat vaak bijzonder oneerlijk en tegenstrijdig: niemand hoort te boeten voor het parcours of de keuzes van zijn ouders of naasten. Toch is het een juridische realiteit.

5 WAT ALS MEN NIET AKKOORD GAAT MET DE VERDELING VAN EEN ERFENIS?

Bram, Sander en Koen zijn al jaren verwickeld in een ruzie over de erfenis van hun overleden vader. Bram en Sander werkten jarenlang mee in het familiebedrijf, terwijl Koen bewust een andere richting insloeg. Net dat verschil maakt de verdeling zo moeilijk: wat voor de ene voelt als een eerlijke beloning voor inzet, voelt voor de andere als een ongelijk verdeelde nalatenschap.

Intussen hebben de drie broers elk een eigen advocaat onder de arm genomen. Wat ooit een familiegesprek had moeten zijn, is uitgegroeid tot een juridisch dossier vol discussies, waarderingen en principiële standpunten.

Conflicten over erfenissen komen helaas geregeld voor. Uiteraard leiden sommige situaties onvermijdelijk tot verdriet en kwaadheid. Maar veel conflicten uit erfenissen hadden bij leven vermeden kunnen worden door goeie regelingen of minstens door een transparante communicatie. Het is immers heel pijnlijk als iemand denkt dat hij iets zal krijgen of ontvangen, en dan blijkt dat het eigenlijk naar iemand anders gaat. Heel veel frustraties starten met verkeerde verwachtingen en onuitgesproken gedachten.

De voorbeelden uit de praktijk zijn legio: een partner komt naar het notariskantoor met een zelfgeschreven testament waarbij de overledene hem of haar een groot deel nalaat en de biologische kinderen trekken dat in twijfel. De verdeling van aandelen in het bedrijf die niet voor iedereen goed aanvoelt. Ruzies gaan ook niet altijd over grote bedragen. Zo komt het weleens voor dat de erfgenamen ruziemaken omdat er plots een of meerdere juwelen ontbreken uit de collectie. Of de ene erfgenaam wil dat specifiek schilderij en geen ander ('De pa had beloofd dat dat naar mij ging!')

Als de erfgenamen er zelf niet uit geraken, zal de notaris op een onpartijdige manier bemiddelend optreden. Soms kan dat zelfs formeel via een procedure van bemiddeling. Verschillende notarissen en notariële medewerkers zijn er speciaal voor gevormd en erkend. Maar hoe dan ook zit het neutraal en onpartijdig optreden in het professioneel DNA van elke notaris. Ook bij geschillen zal een notaris zo goed als nodig proberen om de neuzen in dezelfde richting te duwen. Partijen te overtuigen om elk een beetje water bij de wijn te doen.

Maar natuurlijk kan men hier op grenzen botsen. Als erfgenamen niet meer door dezelfde deur kunnen of als het dossier echt vastzit en er geen verdeling kan plaatsvinden, kan het voor erfgenamen een meerwaarde betekenen om een advocaat aan te spreken. Daarbij blijft de notaris vaak achter de schermen betrokken. Advocaten zullen de belangen van hun eigen cliënt verdedigen. Maar hun eigen cliënt heeft geen voordeel bij lange en kostelijke procedures. Met andere woorden:

ervaring leert dat iedereen er beter van afkomt als alles vlot kan worden geregeld. Een goeie advocaat wil dat ook voor zijn cliënt.

6 BETEKENT RUZIE BIJ EEN ERFENIS DAT DE ZAAK AUTOMATISCH NAAR DE RECHTBANK MOET?

Neen, dat is niet altijd noodzakelijk. Met of zonder advocaat onder de arm zijn de erfgenamen – of liever erfgerechtigden als nog niet volledig vaststaat wie nu erft en wie niet – vrij om overeenkomsten te sluiten over de verdeling van een erfenis. Dat kan natuurlijk alleen als de persoon in kwestie overleden is. Overeenkomsten sluiten over de verdeling van een vermogen terwijl de persoon nog leeft, is uit den boze. Zulke overeenkomsten zijn absoluut nietig, tenzij het een specifiek door de wet toegelaten erfovereenkomst is.

Maar wanneer een erfenis openvalt, zijn de zaken anders. Met de hulp van een notaris, en eventueel een of meerdere advocaten, kunnen partijen een dading sluiten. In het kader van een erfenis is een dading een overeenkomst tussen erfgenamen om een conflict over de nalatenschap op te lossen zonder naar de rechtbank te gaan. In zo'n dading spreken de partijen af dat ze hun geschil definitief beëindigen door wederzijdse toegevingen te doen. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat iemand wat minder krijgt dan hij oorspronkelijk eiste, maar in ruil zekerheid en een snelle afhandeling krijgt. Denk bijvoorbeeld aan twee zussen die de woning willen verkopen terwijl hun broer ze wil behouden. Er ontstaat discussie over de waarde van het pand. In een dading kunnen ze afspreken dat de broer de woning overneemt tegen een bedrag dat

tussen de verschillende schattingen in ligt. Een dading heeft bijvoorbeeld ook nut in de situatie van Bram, Sander en Koen: twee van hen werken al jaren in de zaak, de derde niet. Er ontstaat discussie over de waarde van de aandelen en de inspanningen die de actieve kinderen hebben geleverd. Via een dading kunnen ze overeenkomen hoe de aandelen worden gewaardeerd en verdeeld.

Met een dading houden de betrokken partijen zelf de touwtjes in handen en hoeven ze de kostelijke, tijdrovende procedure voor de rechtbank niet af te wachten. Een ondertekende dading kan rust brengen. Hoewel niet elk conflict volledig verdwijnt, kan een onderhandelde oplossing de familiale verhoudingen minder beschadigen dan een juridische strijd.

Een dading is wel onherroepelijk. Het veronderstelt ook dat iedereen goed omringd is door experts. Zoniet kan er toch een machtsonevenwicht zijn omdat de ene meer of minder toegevingen moet doen dan de andere. Een dading afsluiten gaat niet om het vinden van de perfecte oplossing, maar wel om het beëindigen van een conflict.

Een dading is ook niet per se goedkoop. Het totale kostenplaatje hangt uiteindelijk voor een groot deel af van de houding van alle betrokkenen. Hoe langer een procedure, hoe meer discussies over het ontwerp van de dading, hoe meer telefoontjes... hoe hoger de kosten. Maar vaak blijft het wel een goedkopere oplossing dan een lange procedure voor de rechtbank.

7 HOE VERLOOPT EEN PROCEDURE VOOR DE RECHTBANK?

Na het overlijden van hun moeder erven Lotte, Niels en Arne samen een woning en enkele beleggingen. Lotte wil de woning verkopen, Niels wil ze overnemen, en Arne vindt dat eerdere schenkingen aan zijn broer en zus onvoldoende in rekening worden gebracht. Na maandenlange ergernissen beslist Lotte om een procedure voor de rechtbank te starten.

Soms lopen de spanningen tussen erfgenamen zo hoog op dat een onderlinge oplossing niet langer mogelijk lijkt. Gesprekken draaien in cirkels, standpunten verhard en elk voorstel stuit op verzet. Zonder akkoord kan een notaris niet beginnen met een verdeling. Dat is vaak nodig, want zo'n situatie waarbij elke erfgenaam onverdeeld eigenaar is van een erfenis is niet praktisch.

Wanneer een mede-erfgenaam weigert om mee te werken aan de verdeling, kan die via een gerechtelijke verdeling alsnog worden afgedwongen. In dat geval stelt een van de erfgenamen een vordering in bij de rechtbank en dagvaardt hij of zij de overige erfgenamen om tot verdeling over te gaan. De rechter zal een vonnis uitspreken waarin de verdeling wordt opgelegd en een notaris wordt aangesteld om de verdere afhandeling van de procedure te begeleiden. Dat noemen we een notaris-vereffenaar of boedelnotaris. Het woord zegt het zelf: het is een – door de rechtbank aangestelde – notaris die de taak heeft om de nalatenschap (de boedel) te vereffen en te verdelen.

Die procedure is tijdrovend. De aangestelde notaris brengt de nalatenschap eerst zorgvuldig in kaart. Hij stelt een inventaris op en noteert daarbij ook de standpunten van de verschillende erfgenamen, zeker

wanneer er sprake is van geschillen of onduidelijkheden tussen de erfgenamen. Op basis daarvan werkt hij een voorstel van verdeling uit dat vervolgens aan alle betrokken partijen wordt bezorgd. Op een door de notaris vastgelegde datum komen de erfgenamen samen in de procedure om zich over het voorstel uit te spreken: ze kunnen het goedkeuren of verwerpen.

Wanneer er geen bezwaren worden ingediend, komt de verdeling definitief tot stand. De notaris kan dan overgaan tot de concrete uitvoering en de uitbetaling van de erfdelen aan elke erfgenaam.

Als echter een van de erfgenamen niet akkoord gaat, wordt dat formeel vastgelegd in een akte. Het dossier wordt in dat geval overgemaakt aan de rechtbank die uiteindelijk een bindende en definitieve beslissing neemt over de verdeling.

8 WIE KRIJGT VOORRANG OP DE ERFENIS?

Sofie is overleden. Ze had geen partner, maar wel een broer, een zus en haar moeder.

Antoine leefde wettelijk samen met Pieter. Ze hadden geen kinderen. Antoine had geen broers of zussen. Ook zijn ouders zijn overleden. Hij laat wel zijn grootvader na aan de kant van zijn vader en een tante aan de kant van zijn moeder.

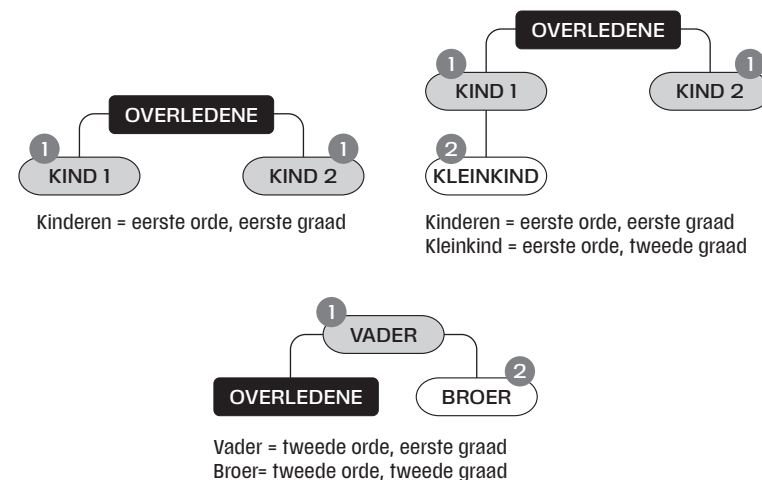
Erven gebeurt niet willekeurig. De wet schrijft een bepaalde volgorde voor en bepaalt wie erft van wie. Naar Belgisch recht erven we per orde. Men kan die orden zien als categorieën van erfgenamen. Een hogere

orde sluit een lagere steeds uit. Dat wil zeggen dat de mensen in de hogere orde altijd voorrang hebben op de erfenis boven de mensen in de lagere orde.

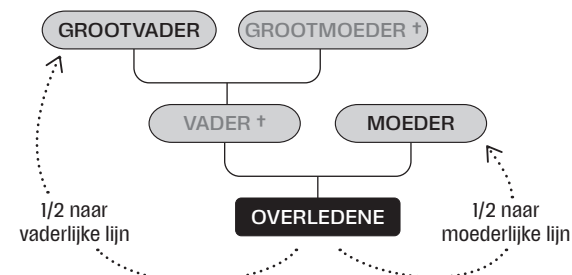
- Eerst kijkt men naar de eerste orde: dat zijn de afstammelingen (dus de erfgenamen in neergaande lijn) van de overledene, namelijk kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen. Ook geadopteerde kinderen kunnen erven.
- De tweede orde bestaat uit de ouder(s) en de broers en zussen. Zij erven als er geen afstammelingen zijn van de eerste orde. Elke overlevende ouder erft een vierde. Leven beide ouders, dan gaat de helft van de nalatenschap dus naar de ouders. De andere helft wordt verdeeld onder broers en zussen. Zijn beide ouders overleden, dan gaat de volledige erfenis naar de broers en zussen in gelijke delen. Is de broer of zus overleden, dan zal zijn erfdeel naar zijn eigen afstammelingen gaan. We komen hier later in het boek op terug.
- De mensen in de derde orde erven als er geen afstammelingen zijn (eerste orde) en geen broers en zussen (tweede orde), namelijk de ouders en de voorouders (grootouders, overgrootouders...) die in dat geval dus de derde orde vormen.
- De vierde orde bestaat ten slotte uit de tantes, nonkels of hun kinderen (neven en nichten van de overledene). Zij erven als er niemand van de eerste, tweede of derde orde in leven is.

Een vijfde orde bestaat in België niet. Een achterneef kan dus niet van je erven. Als er geen erfgenamen zijn (of als er geen erfgenamen gevonden worden), komt de Staat in aanmerking om te erven, tenzij de overledene een testament had opgesteld in het voordeel van andere mensen.

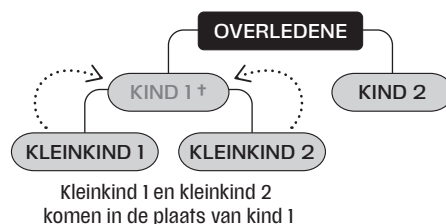
Binnen eenzelfde orde erft de persoon in de dichtste graad. De graad slaat op de verwantschap bekeken vanuit de gemeenschappelijke stamouder. Zo staat je moeder in de eerste graad en je grootmoeder in de tweede graad, hoewel ze beiden behoren tot dezelfde orde.

De regels zijn niet voor iedereen dezelfde. Als (voor)ouders erven bijvoorbeeld, wordt de nalatenschap in helften opgesplitst. De ene helft gaat naar de moederlijke lijn, de andere helft gaat naar de vaderlijke lijn. We noemen dat kloving. Je zult gemerkt hebben dat er in het bovenstaande overzicht van de orden geen sprake is van het erfrecht van de partner. Die heeft namelijk een bijzondere positie in het erfrecht. Dat leggen we uit in het volgende deel van het boek.

Een ander belangrijk element in ons erfrecht zijn de regels van de plaatsvervulling. Plaatsvervulling betekent dat iemand in aanmerking komt om te erven, omdat de ouder (de oorspronkelijke erfgerechtigde) overleden is. Zo kan een kleinkind bijvoorbeeld erven van zijn overleden grootouder omdat zijn eigen ouder ook al gestorven is. Of een neefje erft in de plaats van zijn gestorven vader of moeder.

TIP: Wil je snel zien wie van je erft? Op www.notaris.be kan je gebruik maken van de Erfeniswijzer.

9 WAT ERFT DE OVERLEVENDE PARTNER?

Partners behoren niet tot een orde, maar ze erven er parallel aan.

Gaat het om een partner met wie je gehuwd was, dan geniet die in ons recht een grote bescherming. De vraag om te kiezen voor een huwelijk of juist niet, heeft dus een grote impact op het erfrecht. Die bescherming is dubbel:

- Enerzijds geniet een gehuwde partner een ruim erfrecht: hij of zij geniet het vruchtgebruik op de ganse nalatenschap. Dat is de situatie als er kinderen zijn. De kinderen krijgen dan de

volledige nalatenschap in blote eigendom (zie verder), maar kunnen er geen gebruik van maken zolang de overlevende partner leeft.

Zijn er geen kinderen, dan erft de langstlevende partner de gemeenschappelijke goederen die een gehuwd koppel in gemeenschappelijk vermogen heeft en de onverdeelde goederen waarvan ze mede-eigenaar zijn in volle eigendom en de eigen goederen van de overledene in vruchtgebruik. Op die termen komen we in dit boek nog terug.

Het vruchtgebruik is een recht om van goederen te genieten en ze te beheren. Een vruchtgebruik op de gezinswoning betekent bijvoorbeeld dat een partner levenslang kan blijven wonen in de woning of zelfs de woning kan verhuren en de huuropbrengsten kan opstrijken.

- Anderzijds geniet een gehuwde partner van een beschermd erfrecht (erfrechtelijke reserve): ook als de overledene via een testament bepaalde schenkingen of schikkingen aan anderen heeft gedaan, zal een gehuwde steeds een beschermd erfdeel kunnen vorderen. Dat minimum opeisbaar erfdeel bedraagt ofwel de helft van de nalatenschap in vruchtgebruik ofwel minstens het vruchtgebruik op de gezinswoning of inboedel. De langstlevende gehuwde maakt zelf de keuze.

Naast de gehuwde partner genieten enkel kinderen van zo'n beschermd erfdeel (zie verder).